

AI index: EUR 03/001/2011
21 Ocak 2011

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Avrupa Birliği'ndeki Sığınmacıların Haklarını Koruyor

AIRE Centre* ve Uluslararası Af Örgütü Ortak Açıklaması

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Divanı¹ bugün, *M.S.S. v. Belçika ve Yunanistan* (başvuru no. 30696/09) davasında, Belçika ve Yunanistan'ın her ikisinin de İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Avrupa Sözleşmesi'ni (AİHS) ihlal ettiğine çoğunluk oyuyla karar vermiştir.

AIRE Centre ve Uluslararası Af Örgütü bugünkü kararı, Avrupa Birliği'ndeki sığınmacıların insan haklarının korunmasını sağlamak yönünde kalıcı bir etki yaratacak bir dönüm noktası olarak değerlendiriyor.

AB üye devletleri, AB hukukunca belirlenmiş ve AİHS tarafından güvence altına alınmış temel insan haklarının asgari gereklerini yerine getirmekle yükümlüdür. Bunların ışığında, bugünkü karar, devletlerin, etkin iltica prosedürlerine erişimi ve sığınmacılar için uygun karşılama koşullarını sağlaması gerektiğini onaylar. Devletler ayrıca, insan hakları ihlallerine karşı etkili başvuru hakkını korumalıdır.

Mahkeme, Yunanistan'da etkili bir sığınma sisteminin işlemediği sonucuna vardı. Ayrıca Afgan bir sığınmacı olan M.S.S.'nin onur kırıcı koşullarda alıkonması ve tahliyesi sonrasındaki hayat şartları sebebiyle onur kırıcı koşullara katlanmak zorunda kalmasından dolayı, Yunanistan'ın AİHS'yi ihlal ettiğine karar verdi.² Mahkeme ayrıca Yunanistan'ın, iltica sürecindeki yapısal eksikliklerin bir sonucu olarak, M.S.S.'nin sığınma talebini etkili bir şekilde değerlendiremediğini de dikkate aldı. Mahkemeye göre, M.S.S.'nin insan haklarını talep edebileceği etkin bir mekanizmanın olmaması, bir ülke

---

*Advice on Individual Rights in Europe (Avrupa Bireysel Haklar Danışma Merkezi)

¹ AİHM Strazburg'da bulunan uluslararası hukuk organıdır. Avrupa Konseyi'ne üye 47 ülke hakkındaki Avrupa İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme'nin ihlali iddiaları ile ilgilenir. Divan kararları Mahkeme'nin 17 yargıcı tarafından verilir. Divan'ın kararları nihaidir. AİHM'nin 26. Maddesi uyarınca, dava sonucunda mahkemenin verdiği karar, taraf olan devlet(ler)le bağlayıcıdır.

² AİHS'nin işkence ya da insanlık dışı veya küçük düşürücü muameleyi yasaklayan 3. Maddesi'nin, hem onur kırıcı tutuklama hem de yaşam koşulları ile bağlantılı olarak ihlal edildiği saptanmıştır.

olarak Yunanistan'ın AİHS'ye karşı başka bir ihlalidir. Bu sebeple mahkeme, Yunanistan'ın M.S.S.'nin etkili başvuru hakkını ihlal ettiğine karar vermiştir³.

Belçika ile ilgili olarak, Yunanistan'ın iltica sisteminde var olduğu bilinen eksiklikler göz önünde bulundurulduğunda, Mahkeme M.S.S.'nin Yunanistan'a iadesi konusunda “Belçikalı yetkililerin M.S.S.'nin sığınmacı başvurusunun ciddi bir şekilde incelenmeyeceği hakkında ya bilgileri vardı ya da bilgi sahibi olmaları gerekiyordu.” hükmünde bulundu. Bu durumda Mahkeme, Yunanistan yetkililerinin iltica yasalarını nasıl uyguladıklarını soruşturmanın Belçika yetkililerinin görevi olduğu sonucuna vardı. Mahkeme, Belçika yetkililerin bu görevlerini yerine getirmede başarısız olduklarına karar verdi. M.S.S.'nin Afganistan'a iadesi durumunda işkence ya da başka kötü muamele veya ölüm riski altında olduğunu iddia edebileceği için, Mahkeme, Belçika'nın M.S.S.'yi Yunanistan'a göndermesinin, hiç kimsenin, gerçek bir işkence tehlikesine maruz kalabileceği bir devlete veya bölgeye geri gönderilmemesi yasağının (*non-refoulement* ilkesi) ihlali olduğuna kanaat getirmiştir.⁴

Dahası, Mahkeme M.S.S.'ye Belçika'da, Yunanistan'a gönderilmesine yönelik itirazı için uygulanan prosedürün, mahkemenin kendi dava hukukunda belirtilen, söz konusu bireyin iadesinin işkence ile sonuçlanabileceğine dair herhangi bir durumun derinlemesine soruşturulması yükümlülüğünü yerine getirmediğine karar verdi. Sonuç olarak, Mahkeme, Belçika'da M.S.S.'ye, iadesi halinde 3. Madde tarafından yasaklanan muamelelere maruz kalabileceği Yunanistan'a gönderilmesine yönelik itirazı için uygulanan prosedürün başarılı olma şansı bulunmaması nedeniyle, Belçika'nın, M.S.S.'nin etkili bir başvuru yapabilme hakkını ihlal ettiğine karar verdi.⁵

M.S.S. v Belçika ve Yunanistan davası, sığınmacıların Dublin II Düzenlemesi⁶ gereğince Yunanistan'a gönderilmesi ile AİHS hükümlerinin birbirine uygunluğu bakımından, AİHM için yol gösterici bir davadır. Mahkemenin hükmü, Dublin II Düzenlemesi'nin dayandığı temel varsayımın bir kurgu olduğunu onaylar niteliktedir: sığınmacılara yönelik muamele, iltica belirleme prosedürlerine erişim dâhil olmak üzere, tüm Avrupa Birliği içerisinde değişiklik göstermektedir.

AIRE Centre ve Uluslararası Af Örgütü; söz verilen ve planlanan gelişmelere rağmen Yunanistan'ın sığınmacıların temel haklarını koruma konusunda başarısız olduğunu

---

³ AİHM'nin 13. Maddesinin ihlali – 3. Madde ile birlikte ele alınmıştır.

⁴ AİHS'in hiç kimsenin işkence veya diğer yasaklanan (insanlık dışı ya da onur kırıcı) muameleyle maruz kalma riski altında olacağı bir ülke ya da bölgeye geri gönderilmemesi ilkesini kutsallaştıran 3. Maddesinin ihlali. Mahkeme, bu dava koşullarında M.S.S.'nin, Yunanistan'a iadesi ile AİHS'nin 2. Maddesi olan yaşama hakkı ihlali yönünde ciddi bir tehlike ile karşı karşıya bırakıldığı gerekçesiyle Belçika'ya karşı yaptığı şikayeti inceleme gereği duymadı.

⁵ AİHS'nin 13. Maddesinin ihlali – 3. Madde ile birlikte ele alınmıştır.

⁶ Dublin II Düzenlemesi (Konsey Düzenlemesi 343/2003), AB üyesi olmayan üç ülkenin -İzlanda, Norveç ve İsviçre- de uyguladığı, AB'nin ikinci yasamasıdır. Bu düzenleme, diğer şeylerin yanı sıra, Dublin II Düzenlemesi'ne taraf olan ülkelerden birden fazlasına giriş yapan sığınmacının sığınma başvurusunu incelemekle sorumlu olan devletin belirlenmesi için gereken kısıtları ve mekanizmalarını oluşturur.

düşünüyor. AİHM'nin kararı doğrultusunda, bir sığınmacının Dublin II Düzenlemesi uyarınca bu ülkeye iadesi, şu an için gönderen devletlerin AİHS'ye karşı yükümlülüklerini yerine getirmemesi demektir. Ancak Dublin II Düzenlemesi, devletlerin bireylerin haklarına saygı göstermesini güvence altına alacak bir mekanizma da sağlıyor: devletler kendi takdir yetkilerini kullanarak uluslararası koruma taleplerini kendileri işleme koyabilirler.

AIRE Centre ve Uluslararası Af Örgütü *M.S.S. v Belçika ve Yunanistan* davasına, Yunanistan yetkililerinin ve Avrupa'daki diğer hükümetlerin temel insan haklarını savunmak ve saygı duymak yönündeki başarısızlığı sebebiyle zor durumda kalmış Avrupa'daki binlerce sığınmacıyı temsilen, ortak üçüncü taraf müdahalesi⁷ ile birlikte katıldı.

Afganistan, İran, Irak ve Somali gibi ülkeler de dâhil olmak üzere kendi ülkelerinden kaçan binlerce sığınmacı için AB'nin girişindeki ilk ülke olan Yunanistan; senelerdir, iltica-belirleme prosedürlerine veya AB hukukunun asgari koşulları dahil olmak üzere uluslararası hukukun gerektirdiği karşılama koşullarına sahip olmayan bir ülkedir. Ayrıca, sığınmacıların ülkeye vardıklarında, onurlarına saygı gösterilerek muamele görecekları güvence altına alınmıyor. Uluslararası korunma talebinde bulunan M.S.S. gibi pek çok kişi korkunç koşullarda gözaltında tutulmuştur, sonra serbest bırakılmış ve her şeyden mahrum bir şekilde sokaklarda yaşamaya terk edilmiştir. Bazıları, daha da feci insan hakları ihlallerine maruz kalma riskiyle karşı karşıya bulunacak olmalarına rağmen Yunanistan'dan gönderilmişlerdir.

Buna rağmen, Dublin II Düzenlemesi'ne katılan AB üyesi pek çok devlet ve başka ülkeler – Dublin II sistemine göre kendi takdirleriyle bunu yapabilecek olmalarına rağmen – uluslararası korumanın gerektirdiği sorumlulukları yüklenmektense, sığınmacıların Yunanistan'a iadesinde ısrarcı olarak durumu daha da vahimleştiriyorlar.

Dublin II Düzenlemesi'ni kendilerine göre yorumlama ve sığınmacıları Yunanistan'a iade etme yönündeki ısrarlarıyla Avrupa devletleri ikiye bölünmüşlerdir. Bu ülkeler, AİHS ve AB Temel Haklar Bildirgesi'nin gerekleri dâhil olmak üzere uluslararası hukuki yükümlülüklerinden bilinçli olarak kaçınmışlardır. Sonuç olarak kelimelerle anlatılamayacak bir eziyete sebep olmuş ve sığınmacıların ve mültecilerin haklarını, onları *geri göndermek* de dahil olmak üzere, ihlal etmişlerdir.

AIRE Centre ve Uluslararası Af Örgütü olarak, bugünkü çığır açan kararı takiben, Avrupa hükümetlerini, uluslararası mülteci ve insan hakları hukuku kapsamındaki yükümlülükleri doğrultusunda Avrupa çapında sığınmacılara yapılan muameleyi önemli ölçüde geliştirmeye çağırıyoruz. Özellikle, Dublin II Düzenlemesi'ne uygun olarak hareket ettikleri iddiasında olan Avrupa devletlerine aşağıdaki hususlarda çağrıda bulunuyoruz:

- Yunanistan'a veya sığınmacıların ve mültecilerin haklarına, AB hukukunun gerektirdiği asgari yükümlülükler uylunması da dahil olmak üzere, saygı

⁷ AIRE Centre ve Uluslararası Af Örgütü, mahkeme önüne çıkan benzer 15 dava ile birlikte bu davaya da müdahale izni veren AİHM'ye iki adet yazılı yorum arz etti. Yazılı talepler, sığınmacıların Dublin sistemi gereğince Yunanistan'a iadeleri hakkında uygulanabilecek AB ve AİHS yasalarına ve bu kişilerin daha sonra kendi ülkelerine iadeleriyle ortaya çıkabilecek hukuki sonuçlara odaklanmıştır.

duyulmadığına dair ikna edici bir kanıt bulunan herhangi bir Dublin II ülkesine bütün Dublin II iadelerini durdurun.

- Aksi takdirde Dublin II düzenlemesi gereğince Yunanistan'a iade edilecek olan kişiler için sorumluluk üstlenerek uluslararası koruma işlemlerini başlatın.
- Sığınmacıların ve mültecilerin haklarını iyi niyetle savunmak için, uluslararası korumanın başlıca ilkeleri olan insancılık ve sorumluluk paylaşımına saygı göstermek dahil olmak üzere, insan hakları ve mülteci hukukunun gerektirdiği uluslararası sorumluluklara uygun davranın.
- Dublin II düzenlemesinde yapılacak herhangi bir yeniliğin, sığınmacıların ve mültecilerin haklarıyla ve bu ilkelerle uyumlu olduğuna emin olun.

Sığınmacıların Yunanistan'a iadesinin AB hukuku ve özellikle AB Temel Haklar Bildirgesi kapsamında garanti altına alınan haklar açısından uygunluğu, Birleşik Krallık ve İrlanda yerel mahkemelerinde karşılaşılan son örnekleri takiben Lüksemburg'daki Avrupa Adalet Divanı (AAD) tarafından da değerlendirilmektedir. AAD'nin referans aldığı davalara birlikte müdahale eden AIRE Centre ve Uluslararası Af Örgütü, Lüksemburg'daki AB Mahkemesine müdahale etmiş olan ilk insan hakları savunucusu sivil toplum örgütleri olacaklardır.

Arka Plan

Afganistan'dan gelen bir sığınmacı olan M.S.S., AB'ye ilk olarak Yunanistan'dan giriş yaptı ve nihayetinde sığınma başvurusunda bulunduğu Belçika'ya ulaştı. Fakat Belçikalı yetkililer, M.S.S.'nin, Yunanistan'ın iltica sisteminin işleyişindeki iyi bilinen sorunları temel alarak yaptığı itirazlara ve Afganistan'a iade edilme tehlikesi bu lunduğunu belirtmesine rağmen, M.S.S.'in Yunanistan'a iadesinde karar kıldılar. Yunanistan'da, Yunanistan yetkilileri kendisini iki kere kötü koşullarda gözaltında tuttu ve serbest bırakıldığında ise, parasız ve evsiz bir şekilde sokağa terk edildi. AİHM'nin davadan haberdar olduğu 1 Eylül 2010 günü, M.S.S. hala Yunanistan'daki ilk iltica mülakatına çağrılmayı bekliyordu.

Yunanistan, büyük ve karışık haldeki düzensiz göçmen ve sığınmacı akımlarıyla karşı karşıyadır. Yunanistan'da, uluslararası korunma bekleyenlerin çoğu, belgesiz bir halde sokakta yaşamak zorunda kalıyor ve pek çoğu da talepleri usule uygun bir şekilde incelenmeden sınır dışı ediliyor.

2010 yılında Yunanistan yetkilileri, giriş yapan çok sayıda kişiyi göz önüne alarak, Yunanistan'ın iltica sistemini baştan düzenlense bile, sığınmacıların insan hakları ihlalinin devam edeceğini anladı. 2010 yılının Temmuz ayında Bakan Spyros Vougiyas bu başarısızlıkları kabul etti ve AB üye devletlerini bir süreliğine sığınmacıların Yunanistan'a iadesini durdurmaya çağırdı.

Yeni tanıtılan yasa, Yunanistan'daki iltica sisteminde bir reform yapmayı amaçlıyor.⁸ Ancak, Yunanistan'ın hukukunda ve uygulamasında koruyucu, destekleyici, saygılı ve sığınmacıların haklarını yerine getirebilen bir uygulama yalnızca dikkatli bir kontrol ile sağlanabilir.

İşleyen bir iltica sisteminin var olmaması sebebiyle, sığınmacıların Yunanistan'da uluslararası koruma altına alınma şansı hala oldukça az. Kadınlar ve çocuklar da dahil olmak üzere sığınmacılar, hiçbir yardım olmadan sokakta yaşamak zorunda kalıyorlar. Muhtelif sayıdaki sığınmacı, *geri-gönderilmeme* ilkesi ihlal edilerek, talepleri adil ve tam bir şekilde incelenmeden sınır dışı ediliyor. Uluslararası Af Örgütü ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ve Avrupa Konseyi İnsan Hakları Delegatesi ve diğerleri, aralarında refakatsiz çocukların da bulunduğu sığınmacıların rutin gözaltı olaylarını belgelemiştir. Sığınmacılar, genellikle uzatılmış sürelerde ve kötü koşullar altında alıkonuluyor. 2010 yılının Eylül ayında BMMYK, Yunanistan'da uluslararası koruma talep eden kişilerin karşı karşıya kaldıkları durumu bir 'insani kriz' olarak tanımlamıştır.

---

⁸ 2010 yılının Kasım ayındaki başkanlık hükmü; sığınma ve diğer uluslararası koruma davalarının ilk görüşmeleri için ve biriken görüşmelerle başa çıkmak için alınan yeni kararları tanıttı. Dahası, 2011 yılının Ocak ayında, reform edilmiş iltica sistemi için bir yasa kabul edildi. Bu yasa, ülkeye gelen karışık göç akımlarının düzensiz girişinin düzenlenmesi için yeni kurallar koyuyor. Daha fazla bilgi için lütfen Uluslararası Af Örgütü'nün 10 Aralık 2010'da yayınladığı "Greece: Preliminary Comments on the Asylum Determination Procedure Reforms (AI Index: EUR 25/009/2010)" adlı belgeye bakın. İlgili belgeye <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR25/009/2010/en/82150ee5-98c9-4b67-a8fae660717eb7bb/eur250092010en.pdf> linkinden ulaşılabilir. Ayrıca, 10 Ocak 2011'de yayınlanan "Greece Briefing on the Draft Law on Asylum. Migration related detention and Returns of Third Country Nations (AI Index: EUR 25/002/2011)" adlı belgeye de bakabilirsiniz. Belgeye <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR25/002/2011/en/46ced4fd-3cc0-44e5-a227-3b1e4a2cb891/eur250022011en.pdf> linkinden ulaşabilirsiniz.